Norrtälje Naturcentrum
Verksamhetsberättelse 2020

NORRTÄLJE
NATURCENTRUM

Juridiskt namn - Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Förord

Norrtälje Naturcentrums verksamhet består i stora drag av tre verksamhetsgrenar; Naturvård, Utomhuspedagogik och förvaltning av Färsna gård.

Som den stiftelse Norrtälje Naturcentrum är, med ursprung i Norrtälje kommun och de ideella miljöorganisationerna i Norrtälje, vill verksamheten i alla delar vara en resurs för kommunen och en inspiratör - både för skola, förskola, markägare, skogsägare och andra, för att åstadkomma förändring, omställning och förbättring. Vår övertygelse är att deltagaren är viktig för långsiktig framgång i natur- och miljöarbetet och att skapa relation och känsla för naturen, hos såväl gammal som ung, är avgörande för framtiden.

År 2020 var ett utmaningarnas år för Norrtälje Naturcentrum, liksom för så många andra verksamheter. Redan tidigt under året stod det klart att verksamheten skulle ha ett ekonomiskt strävsamt år framför sig, då detta var första året på mycket länge som den pedagogiska verksamheten inte arbetade med något större projekt och inte heller hade uppdrag från Norrtälje kommun avseende utomhuspedagogik. Naturvården hade dock täckning för sina omkostnader tack vare pågående projekt och uppdrag, men totalt sett skulle året landa på ett ekonomiskt underskott – vilket styrelsen ansåg acceptabelt efter flera framgångsrika år med överskott. Vetskapen om det kritiska läget fick dock alla att lägga i en extra växel och vid årets slut kunde man glädjande summera ekonomin till ett blygsamt överskott trots allt.

Även Corona-pandemin utgjorde problem för verksamheterna och man tvingades hela tiden under året att anpassa aktiviteter eller ibland också ställa in. Antalet som fick närvara fysiskt vid en aktivitet varierade under året, möjligheten för skolor och förskolor att åka kommunalt begränsades och flera aktiviteter, bland annat seminarier fick genomföras digitalt. Att ställa in och stänga ner Norrtälje Naturcentrums verksamhet under pandemin var aldrig ett alternativ. Vi har under hela året strävat efter att fortsätta jobba för att inspirera till naturkänsla och utomhusaktiviteter. Det har visat sig viktigare än någonsin att visa vägen ut till enkelt friluftsliv och skapa trygga naturupplevelser. Vi har också erfarit mycket under det gångna året och lärt oss använda digitala kanaler och hjälpmedel i allt större utsträckning. Med stor sannolikhet är detta - att vistas mer utomhus och vara mer digital - två trender som kommer att bestå. Detta gör sig Norrtälje Naturcentrum givetvis redo att möta upp och tillmötesgå på olika sätt i framtiden. Bland annat genom att stärka Färsna gård som mötesplats och besöksplats.

Förvaltning av Färsna gård har varit ett uppdrag från Norrtälje kommun sedan 2009. 2019 kunde NNC konstatera att verksamheten under 10 år av strävsamt förvaltningsuppdrag, lyckats etablerat mycket goda relationer och fungerande kommunikation med Norrtälje kommun. Ur ekonomiskt hänseende finns ett hyres- och verksamhetsavtal som reglerar vårt ekonomiska stöd till verksamheten och gården, och vår kommunala ”hemvist” är sedan en tid tillbaka hos Kultur och Fritidsnämnden. Det kommunala verksamhetsbidraget ger verksamheten en grundtrygghet, vilket möjliggör ett ökat antal projekt och uppdrag och bidrar till ökad ekonomisk stabilitet.

Norrtälje kommuns fastighetsavdelning ansvarar för Färsna gårds upprustningsplan och under 2020 har flera sedan länge listade och budgeterade arbeten färdigställts. Bland annat målning och takläggning. Den byggnad för verksamhet och personalutrymmen som planeras på gården har under 2020 överlåtits till NNC:s ansvar och arbetet med upphandling av arbetet har påbörjats.

Arbetet med att inrätta ett kommunalt naturreservat på Färsna lades på is under en stor del av 2020, men förhandlingar pågår för att starta upp processen igen. Målet är invigning 2022 och parallellt med detta arbetar Norrtälje Naturcentrum med att kartlägga förutsättningarna för ett ekologiskt Science

Center på Färsna gård – med utgångspunkt i naturreservatet och syfte att öka människors kunskaper om naturvetenskap och ekologi. Den gemensamma visionen som samtliga verksamheter vid Färsna gård har tagit fram visar vägen för både det nya reservatet och den uppdaterade besöksplatsen Färsna gård.

Inom naturvårdsverksamheten möjliggjorde flera stora och fleråriga projekt en uppväxling av personalstyrkan, och under året har naturvården haft mellan 2-3 personer anställda. Dessutom har ett flertal personer engagerats under kortare projektuppdrag och för varje år som går så knyts mer och mer kompetens och kunskap till det nätverk som utgörs av våra samarbetspartners och projektaktörer. Naturvårdsverksamheten har 2020 arbetat med både skog, jordbrukslandskap och vattenmiljöer. I två projekt har kurser och utbildningar genomförts.

Den utomhuspedagogiska verksamheten har haft ett utmanande år pga pandemin eftersom verksamheten bygger främst på mänskliga möten. Med flexibilitet och mod har vi försökt anpassa verksamheten, samt att vi vet att hög kvalitet på verksamhet är mer rätt i tiden än någonsin. Både för att minska smittspridning, men också för att arbeta mot FNs Globala mål på många sätt. Under många år har Naturcentrums utomhuspedagogiska del arbetat för att få till ett samarbetsavtal med Norrtälje kommun avseende verksamheten med naturdagar för grundskola och förskola, fortbildning och processledning i kommunen. Under hösten 2020 blev allt klart för avtal 2021. Vi ser fram emot detta och hoppas att det är början på långsiktiga samarbeten med Barn- och Utbildningsförvaltningen.

Norrtälje Naturcentrum kan summera 2020 som ett strävsamt och händelserikt år trots allt, och vid årets slut pekar mycket mot ett 2021 med flera större uppdrag och projekt, och med stor sannolikhet behov av att rekrytera ny personal och förstärka vår kompetens. Vi ser mycket fram emot detta.

Lotta Andersson, Verksamhetsledare

Innehållsförteckning

Verksamhetsberättelse 2020

Färsna gård **s.6**

Utomhuspedagogik **s.12**

Naturvård **s.16**

Styrelse och personal **s.27**

Köpta tjänster och utbildning **s.28**

Naturvårdsstiftelsen i media **s.28**

Foto: Tobias Nilsson, Anna Westerlund, Susanne Jansson och Lotta Andersson

Färsna gård

Förvaltning av Färsna gård

Färsna gård är en öppen gård och ett småskaligt jordbruk strax norr om Norrtälje stad. Gården och dess omgivande marker ägs av Norrtälje kommun och förvaltas sedan 2009 av Norrtälje Naturcentrum. Förvaltningsområdet omfattar byggnader, gårdsplan, gårdsnära skogsområden, åkrar och betesmarker.

Som förvaltare av Färsna gård kan Norrtälje Naturcentrum nyttja gården för egen verksamhet, till exempel för naturskole- och kursverksamhet, men förvaltningsansvaret innebär också samordning av gårdens olika verksamheter och praktisk skötsel av omgivande marker. Norrtälje Naturcentrum ska även anpassa och tillgängliggöra gården för det rörliga friluftslivet.

2020 visade sig bli ett år av utmaningar till följd av Corona-pandemin som dominerade verksamhetsåret för alla. Dock var Färsna gård en plats dit många människor tog sin tillflykt under restriktioner om isolering och hemarbete. Att vistas utomhus och träffa nära och kära i naturen blev norm i hela Sverige – Färsna gård och Norrtälje var inget undantag. Under 2020 såg vi därför ett ökat antal besökare hela året, och trycket på grillplatser och anläggningar för friluftslivet har varit stort. NNC har därför lagt utökade resurser som förvaltare för att möta det ökade trycket. En stor insats för att informera om avstånd, handtvätt mm har också gjorts och samtliga verksamheter vid gården har anpassat sina verksamheter efter rådande restriktioner och direktiv från Folkhälsomyndigheten och kommunen.

Under 2020 har kommunens upprustningsplan tagit vissa steg framåt. Bland annat har Magasinet delvis försetts med ett nytt plåttak, Tupplidret – den byggnad där kaféet finns – har målats och fönsterrenovering av Mangårdsbyggnadens samtliga fönster har påbörjats. Åtgärder för att minska belastningen på besöksparkeringen har vidtagits i samarbete med Securitas, och resultatet var gott.

Planen för byggnation av den ”nya ladugården” som strandade 2019, fick ny fart i Norrtälje Naturcentrums egen regi 2020. Byggnaden ska hysa aktivitetslokal och personalutrymmen som länge saknats på gården, och efter ett antal månaders förhandling med kommunen och handläggning av ärendet fick NNC i juni klartecken att sätta igång. NNC ansvarar för projektledning, upphandling och byggnation. Vid årets slut var allt färdigt och förberett för anbudsförfarande med start efter årsskiftet.

2020 fick Norrtälje Naturcentrum äntligen fick tillgång till ”Calles hus”, det hus där f.d. lantbrukaren och Färsna-sonen Carl Wahlgren bodde tills han flyttade 2019. Planen är att huset ska renoveras invändigt av Gårdsgruppen (TioHundra) och att det sedermera blir dagliga verksamhetens hemvist på Färsna. Renoveringen påbörjades under hösten 2020.

2019 utökades samarbetet med TioHundras dagligverksamhet på Färsna till att även omfatta det praktiska arbetet på gården genom ”Gårdsgruppen”. Denna grupp omfattar tre personal och tio deltagare, vilka arbetar deltid och utför enklare arbetsuppgifter på hela gården med NNC:s maskiner och redskap. NNC har inget personal- eller arbetsledaransvar. Utöver denna grupp finns även sedan många år gruppen ”Djur & natur” med fyra personal och sex stycken deltagare som arbetar med gårdens djur i Färsna 4H:s uppdrag.

Förutom Norrtälje Naturcentrum finns ett flertal andra föreningar och organisationer på gården. Det är bland annat Veterantraktorklubben Norrtelje och Färsna 4H, vilka båda är ideella föreningar med en väl etablerad verksamhet och många medlemmar. Under 2020 har samarbetet mellan NNC och föreningarna förtätats ytterligare. Inte minst genom projektet ”Grönt kulturarv” där samarbetet med Veterantraktorklubben har varit gott och föreningen har varit mycket delaktiga och engagerade och bland annat hjälpt till med plöjning, harvning, sådd och skörd med äldre traktorer och redskap. Färsna 4H har också förstärkt samverkan med NNC då de pedagogiska verksamheterna har utbyte av varandra och stöttar varandra med ansökningar och aktiviteter.

Under 2020 har också en ny förening etablerats på Färsna gård, Balders Hästsko-kastar-förening. Verksamheten startade med några få medlemmar och har vuxit snabbt under året. Föreningens publika aktiviteter och tävlingar har varit mycket uppskattade inslag och bidragit till ökat antal besökare vid gården. Huvudsakligt ansvarig för Färsna gård, dess förvaltning, utveckling och drift har under 2020 varit Lotta Andersson.

Odling på Färsna

Sedan ett antal år tillbaka har NNC lagt både tid och projektpengar på att utforma och utveckla odling vid Färsna gård, både på åkrarna och i köksträdgården. Projekten ”Grönt kulturarv” och ”Naturen en väg till integration och mångfald” har tidigare år varit bidragande, men under 2020 var projektresurserna knappa och då var det personalens stora engagemang och entusiasm som mest av allt höll odlingarna vid liv. Att ha en trädgårdsskötare har visat sig absolut nödvändigt, varför NNC genom sponsringsavtal med Roslagsbostäder och ICA Flygfyren till sist lyckades anställa Sohrab Jafari på deltid för detta uppdrag även 2020.

Köksträdgården, vår ”mångfaldsodling”, har fortsatt att vara central i verksamhetens olika delar. Där har deltagare i alla åldrat varit medskapare. Potatis, morötter, betor, kål av många olika slag, pumpor, tomat, gurka är några exempel på vad som odlats. Liksom tidigare år fick NNC stöd av RÖLUNDA med jord och jordförbättring till odlingarna 2020.

Ett positivt och uppskattat tillskott i odlingarna var den försöksodling av olika baljväxter som genomfördes på Färsna sommaren 2020 under ledning av Dylan Wallman. Dessa odlingar blev i kombination med odlingarna av äldre spannmål föremål för ett flertal demonstrationer för allmänheten, seminarier för intresserade och fältvandringar med experter.

Huvudansvariga för odlingsprojekten var Susanne Jansson och Tobias Nilsson. Under året har man kunnat följa odlingarna på Färsna i sociala medier under hashtag #odlingpåfärsna samt #kulturarvfärsna.

Gårdsråd och visionsarbete

Gårdsrådet är ett forum för att sammanföra gårdens olika aktörer och skapa samförstånd i frågor som rör gårdens utveckling. Gårdsrådet som sedan tidigare har bestått av Norrtälje Naturcentrum, Veterantraktorklubben, Färsna 4H, har under 2020 kompletterats med representanter från

TioHundras dagligverksamhet som också har en viktig roll på gården. Rådet har sammanträtt fyra gånger under året, vid tre tillfällen digitalt.

Ett gemensamt visionsdokument med syfte att ha en samsynt linje för hur samtliga verksamheter på gården ska arbeta och att vi utvecklar Färsna gård i samma riktning togs fram under 2019-2020.

Den gemensamma målbilden för Färsna är att gården ska representera en Roslagsgård från 1910 – 1950 tal och att det ska vara en öppen gård – tillgänglig, inkluderande och välkomnande. Gården ska präglas av samverkan mellan aktörer och detta blir tydligt genom flera gemensamma publika dagar och aktiviteter.

Naturvårdande insatser i skog och hagmark ska tillse att naturen bibehåller sin karaktär och artdiversitet. I skog och mark på Färsna är också motionsutövning och det rörliga friluftslivet viktigt att värna, liksom tillgängligheten för skolor och förskolor, och målet är att gården och dess intilliggande natur ska skötas och hållas öppen och åtkomlig för alla som vill besöka den.

Färsna gård ska också vara en plats där kulturarvet vårdas och visas – både genom guidning och museal verksamhet samt genom odling av äldre kultursorter och aktiviteter kopplade till odling, hantverk mm. Men gården är framför allt en levande plats, och ett kunskapscentrum där kurser, seminarier, naturdagar och djurguidningar anordnade av de olika verksamheterna är av central betydelse.

Hållbarhet är också centralt och med småskaliga metoder och eftertänksamhet ska vi sträva mot att sluta gårdens kretslopp och bli självförsörjande på vissa delar – tex hö och halm, ved och virke för enklare byggnationer och grönsaker till torsdagssoppan som serveras på gårdens kafé.

Ansvarsfördelningen mellan verksamheterna ska ske i överenskommelse, men som förvaltare av Färsna gård ansvarar NNC för specifikt för naturvård och skötsel av gården och området samt arbeta för gott underhåll av samtliga fastigheter i samarbete med Norrtälje kommun (ägare). Traktormuséet ska ha en tydlig profil och bland annat presentera traktorer och redskap som kunde finnas på en gård i Roslagen ca 1900 – 1950. Färsna 4H ska arbeta för att certifiera 4H-gården och upprätthålla en god verksamhet med djur.

Ett gemensamt måldokument från gårdens sida är också av betydelse i naturreservatsbildning vid Färsna som pågår, där reservatets föreskrifter kommer att utgöra en förutsättning för vidare utveckling och brukande av Färsna gård.

Naturreservat på Färsna

Norrtälje kommun beskriver Färsna gård med omgivningar som ett populärt friluftsområde med lång kulturhistoria och höga naturvärden. Genom att skydda området kan kommunen inte bara erbjuda en skön och livskraftig natur för invånarna att vistas i, utan kan också på sikt bidra till att flera nationella

miljökvalitetsmål uppnås. Ett skydd av ett tätortsnära naturområde som Färsna bidrar också till att skapa en hållbar grön infrastruktur i närsamhället.

Arbetet med reservatsbildandet påbörjades 2019 och beräknas vara färdigt för invigning i början av 2022. NNC har varit mycket delaktig i processen. Dock har arbetet med reservatsbildning lagts på is under en stor del av 2020 pga. att kommunen omorganiserat sina personalresurser. Vår förhoppning är att arbetet kan återupptas 2021, eventuellt i NNC:s regi.

Projekt & Uppdrag

Under våren 2020 sökte NNC projektmedel från Region Stockholm och fick beviljat pengar från det så kallade ”Hållbarhetsbidraget” för att genomföra en förstudie för att kartlägga möjligheterna att etablera ett så kallat ”Science Center” i Norrtälje Naturcentrums regi på Färsna gård.
Ett Science Center är en plats där både allmänhet, skolor och förskolor ska kunna få en fördjupad förståelse och erfarenheter kopplat till naturvetenskap och teknik. De flesta Science Centers har sin verksamhet samlad i en byggnad med olika utställningar och aktiviteter (tex Tom Tits experiment i Södertälje). På Färsna ville vi undersöka möjligheterna att etablera ett ekologiskt center utomhus, med det blivande naturreservatet som fysisk plats. Under hösten 2020 har arbetet med förstudien pågått och resultatet visar att Norrtälje Naturcentrum och Färsna gård redan har många pusselbitar på plats och att förutsättningarna för att utveckla ett Science Center på Färsna är goda.

Under hösten 2020 har Norrtälje Naturcentrum också genomfört en mindre förstudie avseende etablering av ”stadsbruk” på Färsna gård. Initiativtagare och drivande i detta har varit Balders HSK:s ordförande Pascal Letter, som vill pröva förutsättningarna för stadsnära odling i Norrtälje. Projektet har varit framgångsrikt men kommer under 2021 att fortsätta under regi av ”Coompanion”.

Ett viktigt uppdrag som NNC har haft i samarbete med Arbetsmarknadscenter, Norrtälje kommun under 2020 har varit att erbjuda plats för arbetsträning för kvinnor med kort eller ingen tidigare skolbakgrund. Deltagarna har ofta svaga språkkunskaper och är i behov av att träna både på tal och skrift. Att arbetsträna - lära sig arbete i kafé och trädgård – och samtidigt öva på svenska, har visat sig utvecklande och framgångsrikt för målgruppen. Ansvarig handledare för maximalt 6 personer har varit Shaleema Begum.

Mötesplats Färsna gård

Färsna går ska vara öppen och tillgänglig, både för besökare och för dem som arbetar på platsen. En mötesplats för alla. Därför har NNC beslutat att driva gårdens kafé i egen regi och att kaféet ska få vara en tillgänglig och tillåtande plats där möten mellan människor är centrala. Gårdens kafé fick därför namnet ”Mötesplats Färsna gård” och har under 2020 drivits med enkelt och prisvärt utbud, och en plats för arbetsträning och möten på vardagar mellan 10 - 15. På helger har kaféverksamheten stärkts upp med våffelstuga och hästskokastning i regi av Balders HSK, något som NNC sett som mycket positivt. Med hjälp av denna verksamhet har gården sedan 2020 ett gårdskafé som är öppet alla dagar i veckan. Verksamhetsåret 2020 har dock inneburit stora utmaningar för kaféet, då Corona-restriktionerna varit många och många olika åtgärder har fått genomföras för att undvika trängsel. Trots det har kaféet haft ett framgångsrikt år med många besökare eftersom så många har valt att besöka Färsna gård och vistas ute i naturen.

Alla de traditionsenliga aktiviteter som gården vanligtvis erbjuder för allmänheten fick 2020 avbokas pga Corona-pandemin. Valborg, Plantbytardag, Midsommarfirande, Veterantraktordagen, Färsnadagen och den traditionsenliga julmarknaden fick alla ställas in. Men planen för 2021 siktar på genomförande i vanlig ordning.

Utomhuspedagogik

I den utomhuspedagogiska verksamheten arbetar Norrtälje Naturcentrum med aktiviteter och processer knutna till natur, friluftsliv, folkhälsa, skolutveckling, mångfald/integration, småskaligt skogsbruk- allt mot hållbar utveckling. Fokus ligger på utomhuspedagogik i medvetet ledarskap. Utomhuspedagogik är ett platsbaserat lärande. I skiftande miljöer synliggörs människors förmågor, kunskaper och erfarenheter. Det är en metod för att se människan i ett resursperspektiv. Med utgångspunkt från det ska lärandet föras framåt. En verksamhet ute och inne i växelverkan kopplar ihop teori och praktik, vilket ger ökad förståelse och en mer tillgänglig verksamhet.

I utomhuspedagogiken är lilla gruppen central och det är en stor framgångsfaktor. Naturcentrum anser att utomhuspedagogik är applicerbart i förskola, skola, gymnasium och även SFI. Norrtälje Naturcentrum vill visa på naturens möjligheter att lära och utvecklas på bästa sätt och vill vara en resurs för olika samhällsfunktioner som utbildning, vård, omsorg, förvaltningar och andra organisationer genom aktiviteter i natur-, trädgårds- och gårdsmiljö på Färsna gård och i hela Roslagen. Våra metoder och vistelse i gröna miljöer är ett konkret sätt att arbeta mot många av FNs 17 Hållbarhetsmål.

Naturdagar och undervisning

Under 2020 har Norrtälje Naturcentrum arrangerat naturdagar för elever på naturdagar vår, sommar, höst och vinter. 2020 var ett oerhört annorlunda år pga pandemin. Många Naturdagar blev avbokade pga av att elever ej fick åka kollektivt i rusningstrafik. Vi har ändå tagit emot många klasser som kunde gå till Färsna gård, samt att vi har träffat grupper i deras närmiljö. Dagarna har bedrivits utomhus året runt och årstidernas växlingar har utnyttjats. Naturdagarna och aktiviteterna var kopplade till gällande läroplaner och kursplaner, som en väg mot högre måluppfyllelse för eleverna/barnen, bättre hälsa, ökad självkänsla och välbefinnande. Naturdagarna 2020 har främst berört odling, friluftsliv, biotoper, språk, naturvård, svenska djur och hållbarhet. Roslagens Sparbanks Stiftelser har delfinansierat ett begränsat antal Naturdagar för elever från skolor i Norrtälje kommun. Deras stöd är ovärderligt och i dagsläget en förutsättning för att elever ska få möjlighet till naturdagar på Norrtälje Naturcentrum.

Det är huvudsakligen elever och förskolebarn från Norrtälje kommun som besöker oss. Norrtälje Naturcentrum besöks även av elever från andra kommuner, till exempel Montessoriskolan i Vasastan, Stockholm (högstadium), kommer till Färsna gård regelbundet. Dessa dagar är ett komplement till deras ordinarie verksamhet.

Vi genomför Naturdagar för förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning (SFI=. Gällande Naturdagar samarbetar NNC med Veterantraktorklubben Norrtelje. Vid Naturdagar då elever får sätta och ta upp potatis kommer de med traktor och jordbruksredskap. Det är ovärderligt att elever får uppleva detta, samt de värdefulla utbyte som sker mellan generationer.

Avtal

Under 2020 har Norrtälje Naturcentrum haft avtal med fem skolor och förskolor i Norrtälje och Stockholm. Det är Skärgårdsgymnasiet i Norrtälje, Freinetskolan Hugin i Norrtälje, Freinetskolan Mimer i Norrtälje, Jordens skola i Norrtälje och Vasastans Montessoriskola i Stockholm. Avtalen innefattar att de bland annat kan nyttja Färsna gårds lärmiljöer, nyttja lokaler och låna markytor till skolavslutningar mm. Avtalen är unika för varje skola. Dessa verksamheter får använda varumärket Färsna gård i sin marknadsföring. Avtalen innefattar även i vissa fall undervisning med personal från Norrtälje Naturcentrum. Detta är en spännande process. Hur kan så många människor som möjligt få ta del av Färsna gårds unika miljöer och samarbeta med Norrtälje Naturcentrum som en långsiktig del i respektive verksamhet? Avtalskunder nyttjar möjligheterna och många av förskolebarnen och eleverna är på gården regelbundet varje vecka under skiftande säsonger under Norrtälje Naturcentrums försorg.

Uppdrag

Pandemin påverkade möjligheter att genomföra utbildningar på det fysiska sätt Naturcentrum värdesätter så högt. Vi har dock visat flexibilitet och kreativitet. I oktober genomförde BoU Norrtälje kommun en stor utbildningsdag för all personal i kommunala och enskilda förskolor i Norrtälje kommun. Här fick NNC uppdrag att göra tre filmer kopplade till hållbar utveckling. Titlarna var *Demokrati vid staketbygget, Insekthotell och odling, Naturkänsla.* Dessa filmer var en del i en stor helhet med föreläsningar och workshop.

Under våren höll NNC en workshop ute på Västertorps förskola i Rimbo om deras nya miljö vindskyddets möjligheter. 14 pedagoger deltog.

Under hösten höll NNC en föreläsning om Hållbar utveckling i förskola. Det var på nya Lindens förskola i Hallstavik, där även Skebo förskola och Tallbackens förskola deltog. Det var ca 30 deltagare.

Under hösten hade vi en workshop ute i naturen om utomhuspedagogik för I Ur och Skur Naturbarnstugans förskolas personal. 8 deltagare.

Processledning

Norrtälje Naturcentrum har genom uppdrag processlett förskolor då de vill förflytta mer av den pedagogiska verksamheten ut till lärmiljöerna och se möjligheterna i ett lärande ute och inne i växelverkan. Vi har processlett arbetslag kontinuerligt under året, samt haft naturdagar tillsammans med barn och pedagoger i förskolornas närmiljö. Under 2020 har denna processledning skett tillsammans med pedagoger och förskolechefer på Västertorps förskola i Rimbo, Länna förskola, Vega förskola. Frötuna förskola och Naturbarnstugan I Ur och Skur. Norrtälje Naturcentrum har på detta sätt konkret bidragit till inspiration, kunskapshöjning och ökad medvetenhet om naturen, samt friluftslivets och utomhuspedagogikens möjligheter. Norrtälje Naturcentrum har i dessa processer träffat ca 20 pedagoger kontinuerligt i små arbetslag under hela året, samt haft naturdagar med ca 100 barn och pedagoger vid upprepade tillfällen som en del i processen.

Studiebesök

Södertälje kommun och naturskola besökte oss i maj för att ta del av hur Norrtälje arbetar med inkludering och integration på Färsna gård. Södertälje är intresserade av våra metoder och projekt på NNC och Färsna gård. De har fått ett förstärkt uppdrag från Kommunledning att visa nyanlända ut i naturen och alla Södertäljebor som har en lite högre tröskel att ta sig ut.

Projekt

Naturdagar - ett sinnligt läromedel för alla elever i Roslagen har varit en pedagogisk satsning som Roslagens elever kunnat ta del av. Ekonomisk delfinansiering av Naturdagar från Roslagens Sparbanks stiftelser har gjort det möjligt för fler elever att lära i autentiska miljöer på och vid Färsna gård. Norrtälje Naturcentrum har även genomfört naturdagar med förskolebarn på andra platser i kommunen. De 36 dagar vi ska genomförs har genomförts.

Genom samarbete med BUMM (Barn- och Ungdomsmedicinsk mottagning) på Norrtälje sjukhus, planerade Naturcentrum ett ***lovläger*** på påsk, sommar och höstlov 2020 för barn och ungdomar som deltar i barnmottagningens *Hälsa för livet*. Genom friluftsliv är målet varit att visa på allt roligt man kan göra i naturen och det främjar fysisk aktivitet och välbefinnande. Pga pandemin blev det inget läger men Naturcentrum och BUMM visade flexibilitet genom att erbjuda barn och familjer enskilda besök. Tyvärr bokades inget pga pandemins restriktioner. Naturcentrum har gjort inbjudande filmer och det passar även bra inför 2021.

Tillsammans med Roslagens Sparbanks stiftelser har NNC erbjudit ***Skärgårdsdagar*** för åk 6 i Norrtälje kommun. De skulle få uppleva skärgård med alla sinnen och känna att den är en del av vår hembygd. Planen var att elever skulle åka med båt till ön Fejan. Pga restriktioner under pandemin blev det ej möjligt och vi växlade om till Riddersholms naturreservat vid Kapellskär. Naturcentrum genomförde 8 dagar av de 15 planerade. De dagar vi genomförde blev väldigt lyckade och vi planerar för fortsatt satsning 2021.

2020 startade NNC upp en spännande satsning med Norrtelje Energi. Alla åk 6 erbjöds en ***Hållbarhetsdag*** med syfte att belysa den globala hållbarhetsmålen. Den genomfördes med förberedelser i klassrummet, sedan var skoldagen i uteklassrummen på Färsna gård och på Årsta Värmekraftverk. Pga pandemin genomfördes endast 10 av de 30 möjliga klassbesöken. Utvärdering visade att dagarna föll väl ut och kommer erbjudas av 2021 av Norrtelje energi.

Naturcentrum har många år drivit olika projekt kopplade till integration. 2020 hade vi ingen projektfinansiering och tvingades stänga ner vårt framgångsrika *Grönt klassrum*. Volontärer från tidigare års projekt deltog i verksamheten med de arbetsträning under januari och februari för att skapa kontinuitet och förutsättningar för en mötesplats på Färsna gård. Under våren fick dock volontär-aktiviteterna pausas pga pandemin. Integrations projekten har resulterat i ett avtal med Arbetmarknadscenter Norrtälje kommun med 6 platser för personer i behov av förstärkt arbetsträning. De flesta arbetsträning är analfabeter eller har mycket lite litteracitet. Målet är att kunna lotsa deltagare vidare i annan praktik, utbildning eller arbete. Det finns många analfabeter i Norrtälje kommun och för dessa och för kommunens arbete för integration vill NNC vara en långsiktig resurs.

I december fick NNC beviljat att göra en ***förstudie om analfabeters väg till arbete*** av Europeiska Socialfonden. Den kommer bygga på intervjuer av prioriterad målgrupp, deras barn samt intressenter som Arbetsförmedling, SFI, Arbetsmarknadcenter, Tio100 Flyktinghälsa, Socialförvaltning mfl. Förstudien ska vara klar hösten 2021.

Naturvård

Liksom 2019 var 2020 ett bra verksamhetsår för naturvården. Sju projekt har pågått helt eller delvis under året och inom ett av dessa två delprojekt varit igång. Johannes Sandberg lämnade sin roll som åtgärdssamordnare inom vattenvård och i hans ställe klev Jonathan Alm och Rasmus Thunell från Utvecklingscentrum för vatten in på uppdrag. För genomförandet av projektet Norrtälje brynrike projektanställdes Jarmo Kukka och Nedim Kuric. Tobias Nilsson har haft det övergripande ansvaret för naturvårdsverksamheten.

Skötsel av områden

Slåtter av ängsmarker

Naturcentrum har sedan många år tillbaka ansvaret för slåtter av några av länets mest värdefulla ängsmarker. Detta uppdrag har genomförts av externa aktörer som anlitats för uppdraget under sommaren 2020. Slåtter har genomförts vid Kråkhättan, Kapellskär, Maran, Kista hav och Djävulsviken.

Projekt och uppdrag

Bildande av vattenvårdssamverkan i Norrtälje

Med stöd från Jordbruksverket påbörjades under 2018 arbetet med projektet ”Bildande av Vattenvårdssamverkan”, planen är att avsluta under första halvan av 2020.

Bristen på initiativ och åtgärder för förbättrande vattenkvalité är stor i Norrtälje kommun. Dessvärre är behovet av åtgärder lika stort. Vår bedömning är att det enda effektiva sättet att komma tillrätta med dessa problem är att samla alla berörda aktörer. De behöver själva komma till tals, dela andras perspektiv och bidra med engagemang och kunskap i gemensamma ansträngningar. Norrtälje Naturcentrum och Utvecklingscentrum för Vatten utgår ifrån deltagandeprocesser där alla berörda aktörer kan vara med och forma samverkan. Projektet omfattar en teknisk del som syftar till att på ett pedagogiskt sätt sammanfatta framför allt vilka vattenvårdande åtgärder som utförts status i våra vatten samt status för våra vatten. I kommunikationsdelen samlar vi projektets aktörer i aktörsgrupper. Deltagande aktörer ges möjlighet att dela med sig av sina tankar och upplevelser av frågor som rör vattenvård och samverkan kring densamma.

Under 2019 utfördes en sammanställning av bl.a. de åtgärder som genomförts för förbättrad vattenkvalitet sedan år 2000 i Norrtälje kommun. Två seminarier ordnades under hösten, en för aktörsgruppen offentliga aktörer och en för gruppen naturvårdsorganisationer. På seminarierna presenterades vårt pedagogiska material och konstruktiva diskussioner fördes kring framtidens vattenvård och eventuell samverkan. Under 2020 skulle flera seminarier ordnas för gruppen lantbruksaktörer men i och med risken för smittspridning av covid-19 gjorde att vi blev tvungna att lägga projektet på is. När fysiska seminarier åter är möjliga att genomföra kommer vi att börja planera för seminarierna med lantbruksaktörer. Efter det är målet att med hjälp av ett avslutande seminarium sätta representanter för olika aktörsgrupper med i dialog med varandra för att utforma ett beslutsunderlag som ska ligga till grund för hur vattenvårdssamverkan inom Norrtälje kommun skulle kunna utformas för att långsiktigt påverka omfattningen på vattenvårdande åtgärder

Grönt kulturarv i framtidens lantbruk #2

2018 ordnade NNC inom ramarna för projektet ”Grönt kulturarv för framtidens lantbruk” en kurs i odling av äldre spannmålssorter samtidigt som spannmål och baljväxter uppförökades och demonstrerades på Färsna gård. Idén med projektet var, förutom att bidra med kunskapsutveckling, att undersöka möjligheten att genom ökad odling av alternativa grödor på ett positivt sätt påverka landskapsstrukturen i framför allt skogsbygd.

När den första upplagan avslutats påbörjades 2019 ”Grönt kulturarv för framtidens lantbruk #2”. Odling av ytterligare sorter och större volymer genomfördes på Färsna, allt med hjälp från Veterantraktorklubben och rådgivning från forskaren Matti Leino. Även ett antal sorter av rova och kålrot skördades under hösten och kunde provsmakas av besökare på Färsnadagen.

Inför 2020 söktes medel för en utökad budget. I och med det har det funnits resurser till ytterligare ett odlingsår. Under detta odlingsår nåddes ännu högre höjder resultatmässigt, mycket tack vare tidigare lärdomar och ett större engagemang från Veterantraktorklubben. I och med att hortonomen Dylan Wallman fick i uppdrag att genomföra ett försök med bland annat 46 ärtsorter blev Färsnas åkrar en nationell angelägenhet. Det visade sig när vi i slutet av juli drog närmare 35 deltagare från olika delar av landet och senare kunde bjuda in forskare från SLU Ultuna samt personal från länsstyrelsen för ytterligare en fältvandring i början av augusti.

Ytterligare bevis på att projektet har relevans är att vi kunde genomföra tre kunskapswebbinarier med mycket högt deltagande, webbinarierna finns nu delvis att ta del av på NNC:s YouTube-kanal. Medialt blev projektet en stor framgång under 2020 och fick utrymme i Odla med P1 (SR), Vetenskapsradion på djupet (SR), SVT Nyheter Stockholm, Norrtelje Tidning och Landets Fria Tidning. Utöver detta blev projektledare Tobias Nilsson intervjuad om projektet i egenskap av inspiratör på livsmedelsområdet då Projekt Matlust m.fl. ordnade det årliga tävlingsevenemanget Ät!Stockholm.

Äldre sorter av spannmål och baljväxter är på stark frammarsch och intresset från både lantbrukare och kunder är stort, det är därför glädjande att det gröna kulturarvet nu frodas på Färsna gård och, sedan hösten 2020, i större utsträckning på gårdar i kommunen!

LEVA – Vattenvård i Norrtälje-, Vallentuna-, och Österåkers kommuner

NNC beviljades inför 2019 stöd från Havs- och Vattenmyndighetens där Åkerströmmen samt Norrtälje kommun har utgjort ett av 20 nationellt utpekade pilotområden med åtgärdsamordnare. Projektets mål är att skapa förutsättningar för praktiska åtgärder mot minskat näringsläckage och minskad övergödning samt att komma vidare med åtgärdsarbetet och öka graden av genomförande i Åkerströmmen och Norrtäljes avrinningsområden.

I februari 2020 påbörjade Rasmus och Jonathan (UCV, Utvecklingscentrum för Vatten) uppdraget som åtgärdssamordnare åt Norrtälje Naturvårdsstiftelse. Efter att den tidigare åtgärdssamordnaren under 2019 fokuserat på åkerssströmmens avrinningsområde övergick arbetet till att under 2020 inkludera och prioritera arbetet inom övriga avrinningsområden i Norrtälje kommun. Fokus har legat på att identifiera och knyta kontakter med markägare, dels genom kommunikation via NNCs nätverk och deltagande i t.ex. seminarier, dels genom markägare som hört av sig till NNC och visat behov av stöd när det gäller vattenvårdsåtgärder. Många platsbesök till markägare som redan har utfört eller vill utföra åtgärder mot övergödning har kunnat genomföras i pilotområdet under året, trots pandemin. Flera markägare och objekt har visat intresse resp. potential för restaurering eller skapande av våtmarker, varav åtminstone ett objekt (Österåker) bedöms kunna gå vidare till projekt- och genomförandestadie under 2021. Möjligheterna att söka stöd för våtmarker begränsades kraftigt under 2020 i och med det indragna miljöinvesteringsstödet för våtmarker via Landsbygdsprogrammet under

våren 2020. Stödet beräknas finnas tillgängligt igen under våren 2021, vilket förbättrar situationen under 2021. Arbetet med åtgärder inom hästnäringen har påbörjats och kommer att fortsätta under 2021 med ambitionen att få till en samverkan med kunskapsutbyte mellan hästägare inom kommunen.

Under 2020 har även ett närmare samarbete inletts med Norrtälje kommun genom löpande dialog kring vattenvårdsåtgärder och webbinarier. Deltagande i den nationella LEVA-stödfunktionen sker löpande med kunskapsutbyte kring arbetet med åtgärder mot övergödning.

Hållvik

Norrtälje Kommun beviljades våren 2020 LONA-medel för att låta NNC utreda förutsättningarna för en stor skogsvåtmark norr om Edsbro. Jonathan Alm och Rasmus Thunell engagerades för att projektleda utredningen. Eftersom våtmarken är större än 5 hektar (närmare 30) räcker det inte med en anmälan om vattenverksamhet utan det behövs istället en tillståndsansökan (med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning). Processen för tillstånd för vattenverksamhet och efterföljande miljödomstolsärende är kostsam och tidskrävande och rymdes inte i budgeten, främst tidsmässigt. Men miljöbalken säger att ansökan eller anmälan om vattenverksamhet krävs om vattenverksamheten riskerar att störa enskilda eller allmänna intressen.

Efter dialog med markägare inom avrinningsområdet (Holmen Skog och Naturvårdsverket), markägare nedströms våtmarken (endast en innan delflödet når sjön Sottern), handläggare av vattenverksamhetsärenden på Länsstyrelsen, Länsstyrelsens enhet som kommer att förvalta det blivande naturskyddsområdet, länsfiskekonsulent, LONA-handläggare och Norrtälje kommun beslutades det att inget tillstånd för vattenverksamhet behövdes eftersom varken allmänna eller enskilda intressen riskerade att skadas.

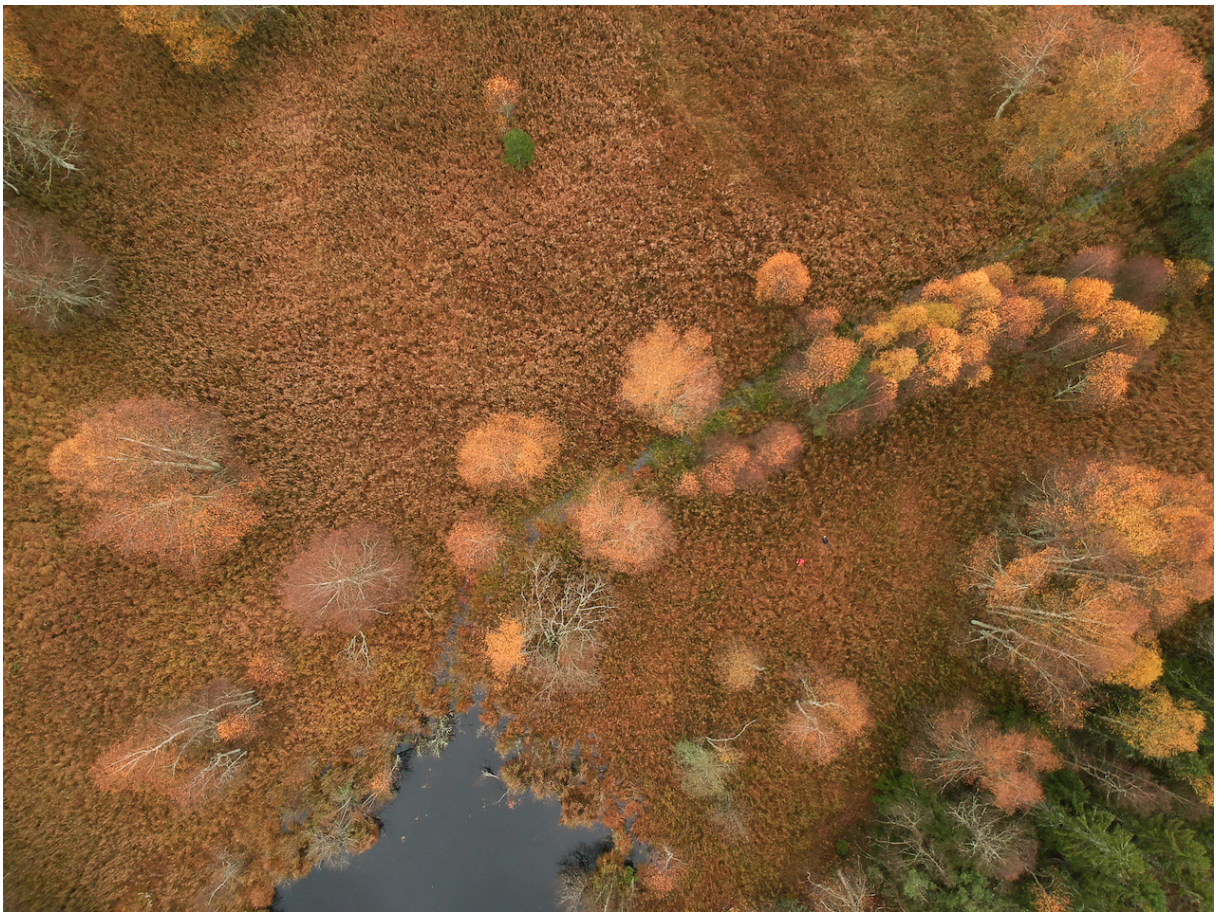

Holmen Skog, som är markägare vid dämmet och medfinansiär till projektet, är verksamhetsutövare och den som tar ansvar för beslutet att inte söka tillstånd (risken att det var fel beslut är låg, och konsekvensen är liten).

LONA-handläggaren godkände att projektet ändrades från utredningsprojekt till genomförandeprojekt inom befintlig budget. Projektet förlängdes samtidigt till juni 2021. En erfaren konsult anlitades för att väga av området och designa ett dämme med omlöp för fisk (ett vandringshinder för fisk är en påverkan av allmänna intressen, genom att bygga en vandringsväg kunde den eventuella påverkan undvikas). Dammvallen byggdes under hösten 2020, men den tömningsventil som installerades i botten av vallen lämnades öppen för att inte störa en avverkning som behövde göras innan våtmarken fylldes. Avverkningsanmälan godkändes feb 2021, och avverkningen påbörjas i mars. Efter det kan ventilen stängas och våtmarken fyllas upp.

Utöver att gynna biologisk mångfald, näringsretention och kvarhållning av vatten i landskapet kommer våtmarken (som är Stockholms Läns största anlagda/restaurerade våtmark) hålla kvar uppemot 450 ton koldioxid per år, som annars skulle läckt ifrån den torvmark som dominerar området (torrlagd torv uppskattas släppa ifrån sig upp till 15 ton koldioxid per år).

Skog för alla i Roslagen

Det finns ett starkt behov att utveckla skogsbruksmetoder som innebär ett lönsamt skogsbruk med bibehållande av naturvärden och sociala värden. Skogar nära tätorter och skogsområden som genomkorsas av vandringsleder är exempel på områden där det är önskvärt att hitta brukningsformer som bevarar dessa värden. Intresset är stort från skogsägare, men konkreta exempel på skogsbruksmetoderna saknas till stor del i regionen.

Med detta projekt ges möjlighet att erbjuda intresserade skogsägare nödvändig kunskap och involvera dem i arbetet med att skapa modeller för nya skogsbruksmetoder, med utgångspunkt i deras egna behov. Med kunskap och visst ekonomiskt stöd sänker man tröskeln för skogsägare och genom exemplen hoppas vi på det här sättet få bollen i rullning för ett skogsbruk som bevarar sociala och ekologiska värden, samtidigt som de är ekonomiskt hållbara.

Projektet har dels en lokal avdelning med flera moment som utförs under 2019 och dels en nationell avdelning som bara bestod av själva kursmomentet som avslutades under 2018. 40 skogsägare, varav hälften lokala, deltog i kursen under hösten 2018. Under 2019 engagerade NNC en konsult som utförde rådgivning och trädmärkning på fastigheter, ett arbete som fortskred under 2020 då även avverkningar enligt trädmärkningen genomfördes.

Projektets resultat kan sammanfattas på följande vis: 15 av de 20 deltagare som fick kostnadsfri rådgivning fick även kostnadsfri trädmärkning som utfördes av konsult under två arbetsdagar. Arealen som märktes upp varierade eftersom de varierade i karaktär och tiden var den begränsande faktorn. Av de 15 objekt som märktes utfördes praktiska åtgärder under projektets tid i sex av de 15 objekten. Enligt deltagarnas egna utsagor kommer praktiska åtgärder att utföras i minst ytterligare sju under den närmaste framtiden. Den totala arealen som åtgärder utförts i uppgår till 21 ha och har en representativ spridning över kommunens yta. För detaljer rekommenderas den fullständiga slutrapporten.

En fältvandring för skogsägare ordnades i två av de objekt som avverkningar genomförts i och även detta projekt har rönt viss uppmärksamhet med bland annat reportage i Norrtelje Tidning och ett inslag i SVT Nyheter Stockholm. Den lokala delen av projektet är finansierad genom LONA samt Norrtälje kommun.

Malmby våtmarkssatsning

LONA-projektet som planerades att genomföras 2018 blev uppskjutet eftersom det ställdes krav på arkeologiska undersökningar. Undersökningarna genomfördes under 2019 och resulterade i att våtmarken fick byggas, anmälan om vattenverksamhet godkändes tidigt under 2020.

Provgrävningar på platsen visade då att leran som behövdes för att ge dammvallen en tät kärna låg djupare än beräknat, vilket tillsammans med kostnaden för den arkeologiska utredningen gjorde att budgeten inte var tillräcklig för etableringen. Under 2020 fortsatte arbetet att försöka få våtmarken till stånd, nu som en det av åtgärdssamordningen för vattenvårdsåtgärder (LEVA-projektet). Ytterligare entreprenörer ombads inkomma med offerter och möjligheten att utöka LONA-budgeten undersöktes. Andra finansieringsmöjligheter och kostnadssänkande anpassningar utreddes. Ett arbete med att söka finansiering ur landsbygdsprogrammets våtmarkssatsning påbörjades, men en felbudgetering hos Jordbruksverket gjorde att ansökningsmöjligheten utan förvarning stoppades.

Ingen möjlig lösning att slutföra projektet med LONA-medel som beviljats hittades, projektet avslutades utan att etablera våtmarken, men tagna kostnader kunde slutredovisas och LONA-medel för dem utbetalades.

Ambitionen är att under 2021 söka medel ur landsbygdsprogrammet (möjligheten att söka förväntas öppnas under våren), med nya offerter som utgångspunkt. LBP finansierar till 90% och 10% söks ifrån Svensk våtmarksfond, precis som tanken var med LONA-projektet. Även det nya projektet kommer att ägas och projektledas av NNC, förberedelsearbetet görs som en del av åtgärdssamordningen av vattenvårdsåtgärder.

Norrtälje brynrike

Norrtälje kommun har många brynmiljöer, där buskar och lövträd bildar en successiv övergång mellan t.ex. skog och odlingslandskap. Många djur och växter dras till dessa soliga ytor med blommande sälgar, savande björkar och vindskyddande buskar. Allra störst mångfald finns ofta där lantbrukare och betesdjur tillsammans har format landskapet under lång tid. Under 2020 har NNC med stöd från Skogsstyrelsen inlett ett pilotprojekt som innefattar geografiska fjärranalyser, art- och naturvärdesinventeringar, restaureringar samt kommunikationsinsatser.

Projektets första år 2020 har i stor grad avlöpt enligt plan. Under våren besöktes 14 lokaler, varav 10 valdes ut för inventering, rådgivning och påföljande restaurering. Dock kom projektet igång lite sent på året och vi hade en tidspress inledningsvis, för att hinna få tag i tillräckligt många lämpliga fastigheter och intresserade markägare. Därför gick vi ut med upprop via egna nätverk, parallellt med att söka med GIS-metoder. Projektets första del, fjärranalys av brynförekomster, lyckades delvis: Skogliga data och naturvärden analyserades med GIS-metoder, men urvalet av lämpliga skogsbryn gjordes till lika stor del genom naturvärdesbedömningar i fält.

Under maj–juli inventerades 10 lokaler med avseende på fåglar, kärlväxter och dagfjärilar. Även humlor noterades, dock utan noggrann artbestämning. Under hösten och vintern har två entreprenörer anlitats för restaureringsåtgärder i samarbete med markägarna, som också har utfört vissa åtgärder själva, främst bortförsel av röjningsmaterial. Ett par markägare har valt att själva utföra åtgärderna utifrån vår rådgivning. Därmed fick vi möjlighet att använda en del av resurserna till mindre åtgärder på ytterligare några av de besökta lokalerna, som inte valdes ut för inventering. På dessa har restaureringen baserats på naturvärdesbedömningen och enstaka ströobservationer vid det inledande besöket. Genom täta kontakter med myndigheter, LRF och Hushållningssällskapet har information spridits till flera markägargrupper. Coronapandemin har dock inneburit begränsningar vad gäller fysiska informationsmöten.

Skogsturism

I ett försök att höja kunskapsnivån bland framför allt skogsägare har NNC ordnat ett nationellt inspirationswebbinarium på temat Skogsturism. Vi bjöd in några av landets främsta på området och vi lyckades locka knappt 100 deltagare under en förmiddag i december. Webbinariet har även spelats in och dess olika delar finns nu tillgängliga på vår YouTube-kanal. Med hjälp av seminariet har vi kunnat inspirera och informera skogsägare om hur de kan utveckla ett mervärdeskogsbruk – ett skogsbruk som skapar värden avseende natur, kultur och rekreation som samtidigt är lönsamt. Seminariet kom att erbjuda en unik möjlighet till kunskapsutveckling.

Projekt Gunnarsmaren

Gunnarsmaren på Riddersholm på Rådmansö är länets största så kallade extremrikkärr. I projektet restaureras våtmarken genom att högre växtlighet röjs och att det gamla avvattningsdiket läggs igen. Varje år görs vattenprovtagningar och fotodokumentation för att kunna följa utvecklingen. En botanisk inventering genomfördes i juli som visar på höga botaniska värden.
Projektet inleddes hösten 2018 och pågår till 2021/2022 och finansieras av Länsstyrelsen och Skärgårdsstiftelsen.
Roslagens Ornitologiska förening och Roslagens Naturskyddsförening har bidragit med ideella insatser vid flera inventeringar.

Styrelse och personal

Styrelse

Styrelsen tillsätts politiskt och består sedan 1 januari 2019 av 7 ordinarie ledamöter och lika många suppleanter:

Karin Beronius (l) – ordförande
Kurt Pettersson (c) – vice ordförande
Peter Högström (m)
Kristina Drotz (s)
Helena Ekekihl (sd)
Rolf Embro (RNF)
Christer Stighäll (ROF)
Bridget Wedberg (mp)
Sanaul Khan(kd)
Ola Nordstrand (v)
Kent Björklund (roop)
Fredrik Sigsarve (l)
Maria Nyström (RNF)
Gabriel Ekman (ROF)

Personal

Stiftelsens anställda under 2020 har varit:

Lotta Andersson, Verksamhetsledare och Naturskolepedagog
Jens Reutercrona, Controller och Stiftelsesekreterare
Tobias Nilsson, projektledare och verksamhetsansvarig Naturvård
Jarmo Kukka, projektanställd Naturvård
Christoffer Hallbäck, projektanställd Naturvård tom feb.2020
Johannes Sandberg, projektanställd Naturvård tom feb. 2020
Anna Westerlund, projektledare, naturskolepedagog och verksamhetsansvarig Utomhuspedagogik
Susanne Jansson, projektledare och naturskolepedagog Utomhuspedagogik
Shaleema Begum, handledare arbetsträning och ansvarig kafé
Sohrab Jafari, trädgårdsskötare
Tyra Blum, timanställd resurs arbetsträning, kafé och utomhuspedagogik
Lotta Gustavsson, naturvårdare, timanställning

Köpta tjänster och utbildning

Konsulter & Entreprenörer

För praktiska moment, skogshantering samt reparationer på Färsna gård har TW´s däck och diverse engagerats och för slåtter av rikkärr under sommaren anlitades Euphrasia AB.
I projektet ”Gunnarsmaren” anlitades Norrtälje kommun/socialförvaltningens styrka från Resurspoolen för skogsröjning och i projektet Norrtälje brynrike anlitades firman Calle Grön för restaurering av brynmiljöer. I projektet ”Grönt Kulturarv” har vi fått värdefull rådgivning från forskaren Matti Leino och i Skog för alla anlitades John Nyberg, certifierad inom Naturkultur, konsult som utfört rådgivning och märkning på fastigheter. Ständigt närvarande i vårt arbete med odling är våra trogna partners i Veterantraktorklubben.
Stiftelsens löneadministration liksom deklaration och bokslut har skötts av Veronica Ljungström, V.E.L.J. RoslagsEkonomi AB, revision har utförts av Alexandra Lindqvist, Hammarbergs Revisionsbyrå.

Utbildning och kurser

Under 2020 har Norrtälje Naturcentrums personal inte deltagit i några utbildningar eller kurser till följd av pandemin.

Norrtälje Naturcentrum i media

Under 2020 har Norrtälje Naturcentrum löpande uppdaterat om sin egen verksamhet, relaterad forskning och förekommande seminarier på sina egna sociala medier;

- https://www.facebook.com/norrtaljenaturcentrum
- https://www.facebook.com/norrtaljenaturcentrumnaturskolan/
- https://www.instagram.com/naturcentrum/

På Norrtälje Naturcentrums egen YouTube kanal har vi också delat en del filmer för att inspirera till odling, friluftsliv och naturvård, samt presenterat de seminarier som genomförts under året

- https://www.youtube.com/channel/UC-e8xDZOGwiw_FXh4AdF1Dw/videos

NNC har dessutom ofta förekommit i andra organisationers sociala medier då vi deltagit i olika aktiviteter, tex tillsammans med RSB och ICA Flygfyren. I traditionella media har Norrtälje Naturcentrum under 2020 förekommit i både TV, radio och tidningar. Se ett urval nedan;

10 april – SVT Nyheter Stockholm

Skogskonsult John Nyberg bedömer vilka träd som ska avverkas och vilka som ska stå kvar. **Foto: Erika Walukiewicz/SVT**

Visa alla (2)

Uppsving för skonsammare skogsbruk – inga fler kalhyggen

UPPDATERAD 10 APRIL 2020 PUBLICERAD 10 APRIL 2020

4 juni – Norrtelje Tidning

Här får markägare koll på skonsam avverkning

NORRTÄLJE Genom projektet "Skog för alla" vill Norrtälje Naturcentrum skapa alternativ till de klassiska konventionella skogsavverkningsmetoderna.

Sedan 2018 har 40 markägare deltagit i projektet som bland annat syftar till att skapa mer motståndskraftig skog, med en större biologisk mångfald.

> Det var helt fantastiska reaktioner från de som har deltagit.
> John Nyberg

Fakta

11 aug – SVT Nyheter Stockholm

Sohrab Jafari skördar Östgöta gråråg, en av de kultursorter som kan få allt större betydelse i framtida livsmedelsförsörjning. Foto: Erika Walukiewicz/SVT

Visa alla (2)

Historiska grödor kan bli framtidens mat

UPPDATERAD 11 AUGUSTI 2020 PUBLICERAD 11 AUGUSTI 2020

24 augusti – SR, Vetenskapsradion nyheter

Foto: Ulla de Verdier.

ODLING

Bondböna från förr återfunnen

Publicerat måndag 24 augusti 2020 kl 06.00

Bondbönor var tidigare viktiga proteinkällor i delar av Sverige, och verkar nu ha fått en renässans.

En nyfunnen gammal bondböna odlas i år på Färsna gård i Norrtälje.
Matti Leino, som är agronom och forskare vid institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet.

25 september – Landets Fria Tidning

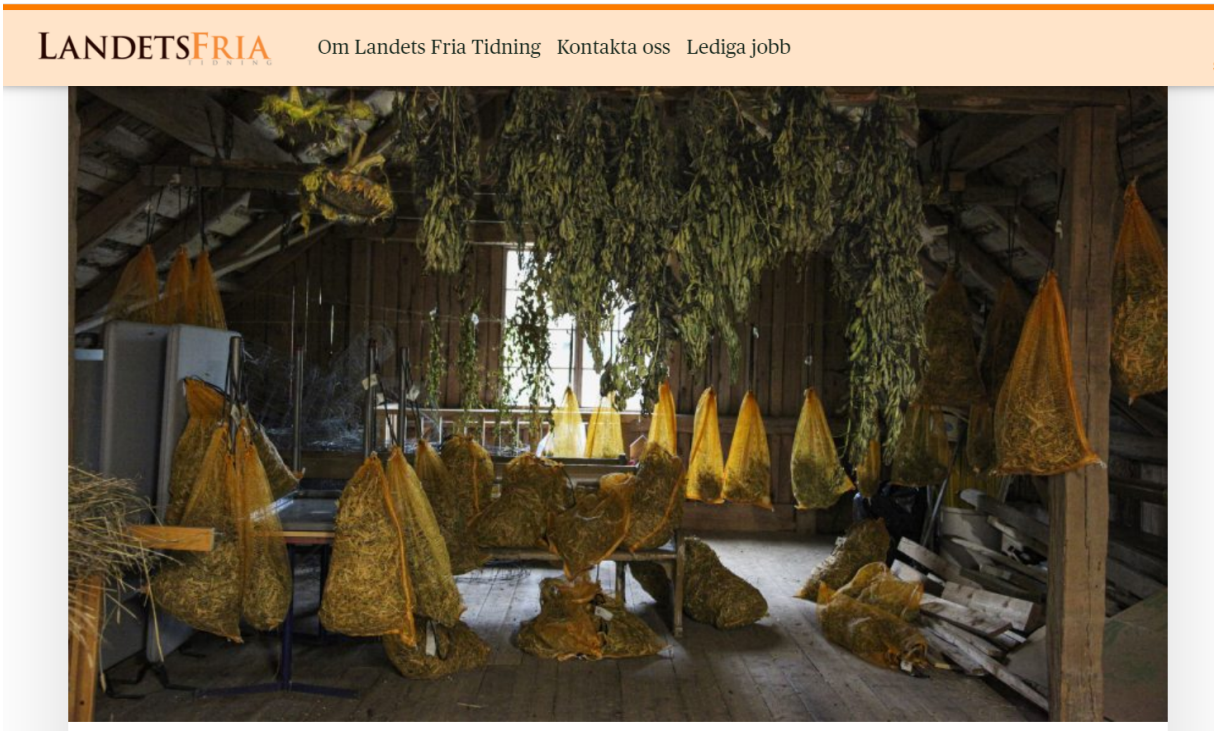

Genetisk mångfald – nyckeln till överlevnad

Dela artikeln:

I en tid då mat förknippas med oändliga valmöjligheter för konsumenten blir det enfaldiga utbudet av fröer för de som odlar maten extra uppseendeväckande. Under 1900-talet har 75 procent av världens grödor försvunnit. Det oroar experterna som menar att bönderna behöver återgå till att odla en stor variation av genetisk mångfald för att klara matförsörjningen i ett föränderligt klimat, där torka och översvämningar drabbar allt oftare.

Kristin Karlsson

Här är 24 av de 46 ärtsorterna som odlats i försöket på Färsna gård. En mångfald som Dylan Wallman hoppas ska kunna berika både odlingslandskap och närodlad matkultur. Foto: Dylan Wallman

Fredrik Elmér arbetar på Färsna gård och hjälper Dylan Wallman att handtröska ärtor av sorten Maglaby. Ett viktigt men tidsödande arbete. Foto: Kristin Karlsson

30 september – Mitt Roslagen

Norrtälje

HAR DU EN NYHET? TIPSA VÅR REDAKTÖR: 076-882 30 61 pave@mitro.se

Under Hållbarhetsdagarna – ett samarbete mellan Norrtälje Energi och Norrtälje Naturcentrum i Färsna – får eleverna samtala om vikten av odling av mat och annat.

Lysande hållbarhetsdagar i Färsna

NORRTÄLJE Med start förra veckan och fram till 15 oktober pågår Hållbarhetsdagarna, ett samarbete mellan Norrtälje Energi och Norrtälje Naturcentrum i Färsna. Mitt Roslagen besökte Färsna en förmiddag då klass 4–6 från Grisslehamns skola var där. Och det var sannerligen intresserade och kunniga elever som fick lära sig mer om just hållbarhet.

SAMTLIGA kommunens sjätteklassare har bjudits in till dagarna som delas upp på ena halvan av dagen på Färsna andra halvan på Norrtälje Energis fjärrvärmeanläggning i Arsta i Norrtälje.

Och efter en introduktion där eleverna fick diskutera kring de av FN framtagna globala målen som ska vara uppnådda år 2030.

– Mat, vatten och luft är ju det viktigaste för människan, sa Anna Westerlund från Norrtälje Naturcentrum.

Barnen hade på förhand fått i uppgift att plocka ut tre av de 18 målen som de tyckte var viktigast. En grupp killar sa jämlikhet.

– Alla ska få möjlighet att ha det lika bra oavsett var man bor i världen, det är viktigt tycker vi, sa en av killarna. Och alla ska bli tillsagda av lärarna lika mycket.

UNDER FÖRMIDDAGEN på Färsna handlade det sedan om att prova på att få lampor att lysa med olika hjälpmedel, som muskelkraft, vatten, vind och solceller. Ett populärt inslag där barnen med stort engagemang bland annat var vind och vindkraftverk.

Och när samtal om de olika sakerna fördes, ja då visade barnen stora kunskaper, både vad gäller vattenkraft, solceller och el.

På Färsna fick eleverna också skörda olika grönsaker från odlingarna på Färsna och samtala kring vikten av att kunna odla mat på ett hållbart sätt – och de fick också diskutera vatten, hur vi alla kan göra vårt för att bland annat minska förbrukningen. På fjärrvärmeverket vid Arsta fick de sedan se hur det går till att tillverka värme och el.

– **SYFTET MED** dagarna är att få i gång elevernas tänk kring detta och det är fantastiskt att se hur taggade eleverna är och hur mycket de redan kan, sa Erica Lindholm, projektledare för Hållbarhetsdagarna hos Norrtälje Energi.

– Hela grunden i vår verksamhet i Norrtälje Energi andas hållbarhet och det här är ett ypperligt sätt att kombinera det tillsammans med Norrtälje Naturcentrum och barnen i skolorna, fortsatte hon.

Det här är första året Hållbarhetsdagarna arrangerats och det blir förhoppningsvis något återkommande.

– Ja, skolorna har varit väldigt engagerade och vi hoppas verkligen detta kan få fortsätta kommande år, sa Erica Lindholm.

POVE PERSSON,
TEXT OCH FOTO

Anna Westerlund från Norrtälje Naturcentrum inledde dagen med att prata om de globala målen som FN tagit fram.

Erica Lindholm är projektledare för Hållbarhetsdagarna som arrangeras i samarbete mellan Norrtälje Energi och Norrtälje Naturcentrum i Färsna.

Easton Zuchaj visar glatt upp en morot som hon skördade, och sedan är upp, bland odlingarna på Färsna.

Edvin Gustafsson får hjälp av en klasskompis att få snurr på ett minivindkraftverk som sedan tänder en liten lampa.

Ian Hedengren plockar nyfiket är sig lite bryssellkål. Som smakade "så där" enligt flera av barnen.

15 oktober – Norrtälje Tidning

Elver från Länna skola får plocka morötter på Färsna gård under överinseende av Anna Westerlund.

Eleverna fick lära sig om hållbarhet

FÄRSNA Genom ett samarbete mellan Norrtälje Naturcentrum och Norrtälje Energi lär man ut hållbarhet till sjätteklassare i kommunen.

Elva klasser i kommunen har under hösten fått lära sig om vad hållbarhet är, Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

– Många barn vet inte vad hållbarhet är, och vi lär dem förstå sambandet, säger Norrtälje Energis vd Tobias Dahlberg.

På plats vid Färsna gård var Länna skolas sjätteklassare när NT gjorde ett besök. Här finns olika stationer där eleverna får prova, smaka och testa olika saker med hållbarhet som tema.

Fokus ligger på odling, kretslopp, vatten och energi. Projektet kallas för 1899.

Anna Westerlund på Norrtälje Naturcentrum instruerade eleverna och berättade om olika grönsaker och hur man kan odla dessa på ett miljövänligt sätt.

Eleverna fick också frågor om hur man bäst odlar grönsaker och de fick också se hur många olika sorters grönsaker det finns, bland annat olika kålsorter, mangold, purjolök och morötter.

Flera av barnen hade egna grönsaksodlingar hemma, och kunde namnge många av de vanligaste sorterna. De fick också provsmaka morötter och se hur de växer i grönsakslandet.

Eleverna fick också veta hur man kan bidra med något själv och vara klimatsmart.

På en annan station fick de lära sig om el och hur man kan skapa el med enkla metoder. Bland annat hur el kan skapas genom endast handkraft.

Eleverna fick också diskutera hur man kan göra själv för att bidra till de globala miljömålen.

– Jag tycker det är roligt med experimenten och att prata om de globala målen, berättade eleven Victoria Lehvus Elehn, 12 år.

Norrtälje Energis vd Tobias Dahlberg fanns också på plats på Färsna gård för att följa eleverna och se vad de fått lära sig.

– En jättebra verksamhet här på Färsna, och det är kul att vi kunnat genomföra det här, trots corona. Det verkar som om barnen tycker det här är jättekul, säger Dahlberg.

Eleverna får förutom utelektioner på Färsna gård också göra studiebesök vid Arsta kraftvärmeverk där elbolaget berättar om hur man tillverkar el och fjärrvärme.

Elen säljs under produktnamnet 1899, därav kopplingen till projektet.

Text & foto

Christina Gunnarsson

0176-795 79

christina.oberg-gunnarsson@norrteljetidning.se

18 oktober – Norrtelje Tidning

Lotta Andersson är glad idag. Bakom henne ska Norrtälje naturcentrum bygga en ny lokal.
Bild: Christina Gunnarsson

Norrtälje naturcentrum får miljoner till nybygge

NORRTÄLJE Norrtälje naturcentrum får 3,210 miljoner i anslag från kommunen för att bygga en ny lokal på Färsna gård. Lokalen ska bland annat användas för personalens behov.

– Det blir till nytta för gårdens verksamhet. Det känns jättepositivt, säger verksamhetschefen vid Norrtälje naturcentrum, Lotta Andersson.

För drygt fem år sedan revs en gammal ladugård vid Färsna gård. Byggnaden var fallfärdig, och på samma plats vill nu Norrtälje naturcentrum, som är en kommunal stiftelse, bygga en ny lokal som ska vara till gagn för personalen och verksamhet.

Färsna gård ägs av kommunen, men man har ingen kommunal verksamhet där. Det är den kommunala stiftelsen Norrtälje naturcentrum som har verksamhet vid gården.

En liten del av lokalen ska innehålla duschar, omklädningsrum och lunchrum. Men majoriteten av byggnaden ska vara en lokal där man kan hålla föreläsningar, ha julmarknad och ta emot skolklasser.

– Det här kommer återskapa gårdsbilden igen, som Färsna gård såg ut tidigare, säger Lotta Andersson.

År 2015 anslogs medel i Norrtälje kommuns budget som också beviljades. Av olika anledningar blev det dock aldrig av med något byggande.

Totalt beslutade kommunen om 4 miljoner kronor, sedan har 790 000 kronor gått till energibesparande åtgärder samt en vatten- och avloppsdragning till gården. Nu har de resterande pengarna också beviljats, totalt kommer 3,210 miljoner kronor att betalats till stiftelsen för lokalbygget.

Lotta Andersson är lättad över att man nu kan starta bygget av lokalen, som är efterlängtad.

– Vi har sett fram emot detta sedan den gamla ladugården revs, så nu är det äntligen dags, säger hon nöjt.

Först och främst ska man nu ta fram ritningar över hur bygget ska se ut.

– Nu har vi fått möjlighet att bygga själva och få till det lite enklare. Vi kommer försöka hitta lösningar i vårt eget nätverk även om vi såklart är bundna till att upphandla, säger Lotta Andersson.

Text & foto

Christina Gunnarsson

0176-795 79

christina.oberg-gunnarsson@norrteljetidning.se

Korta fakta om Norrtälje Naturcentrum

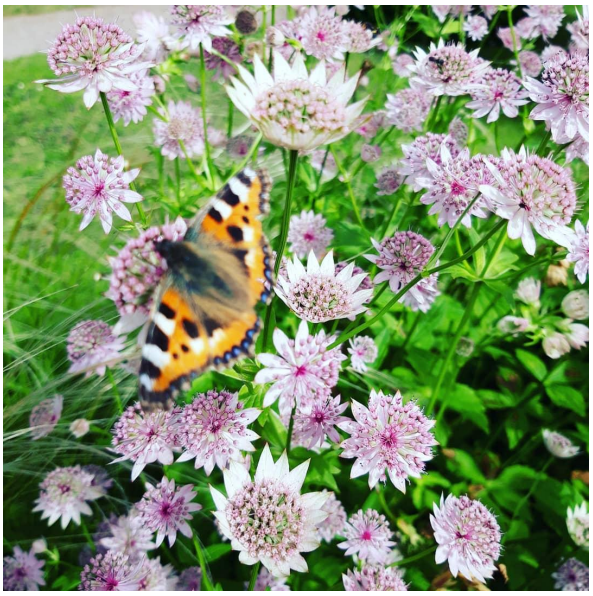

Norrtälje Naturcentrum är ett samlingsnamn för stiftelsens alla verksamheter; Naturvård, utomhuspedagogik och förvaltning

Norrtälje Naturvårdsstiftelse är en kommunalt inrättad stiftelse vars syften är;

- ***att ta tillvara och stärka allmänhetens intresse för miljö- och naturvårdsfrågor***
- ***att informera om Roslagens natur, om miljövård och om naturvårdsfrågor***
- ***att bevara och skydda miljö- och naturvårdsvärden av stort allmänt intresse***
- ***att förvalta naturreservat, naturvårdsområden och övriga naturvärden***

Norrtälje Naturvårdsstiftelse instiftades 1989 för att vara en resurs för Norrtälje kommun

Kontakta oss:

Norrtälje Naturcentrum, Färsna gård 1, 761 54 Norrtälje

norrtalje@norrtaljenaturcentrum.se, 0176 – 184 02

www.norrtaljenaturcentrum.se